

CZU: 343.37:331.458(478)(094.4.072)

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU FAPTELE INFRAȚIONALE PREVĂZUTE
LA art.183 CP RM: IDENTIFICAREA DEFICIENȚELOR LEGISLATIVE ȘI
PROPUNERI DE LEGE FERENDA**

Eugeniu GOGU

Procuratura Anticorupție

În acest articol au fost cercetate aspecte fundamentale ce țin de răspunderea penală pentru încălcarea regulilor de securitate a muncii, în sensul art.183 CP RM. Prin analiza și sinteza celor mai prospere concluzii doctrinare, prin cercetarea legislației extrapenale au fost scoase în evidență formulări noi privind de către autor ca principii îndrumătoare în aplicarea legii penale în cazurile de încălcare a regulilor de securitate a muncii. Totodată, pentru a-și fortifica poziția doctrinară, autorul a purces la analiza doctrinei juridico-penale contemporane și a practicii judiciare autohtone. În urma studiului întreprins au fost formulate concluzii apte a fi implementate în doctrina dreptului penal, precum și înaintate propuneri de lege ferenda.

Cuvinte-cheie: *încălcarea regulilor de securitate a muncii, protecția muncii, igienă industrială, dreptul constituțional la muncă în condiții de siguranță, securitatea muncii, angajat, salariat, accident de muncă.*

**CRIMINAL LIABILITY FOR THE CRIMINAL OFFENCES PROVIDED BY THE art.183 CC RM:
IDENTIFICATION OF LAWMAKING DEFICIENCIES AND PROPOSALS TO REFORM**

In the realm of this article there have been researched several fundamental aspects concerning criminal liability for labour security violations in accordance with the art.183 Criminal code of the Republic of Moldova. By means of analysis and synthesis of modern scientific conclusions, by examination of extra-penal legislation, there have been elucidated the newest formulations that can be treated as basic principles in the cases of Labour Law infringement. At the same time, in order to fortify the scientific position, the author has performed a profound analysis of modern doctrine and national Case law. As a result, there have been formulated new conclusions which are seemed to be relevant for the further implementation in the penal doctrine as well as proposals of lege ferenda.

Keywords: *labour security violation, labour protection, industrial hygiene, constitutional right to work in safeguard conditions, labour security, employee, employer, the labour accident.*

Introducere

Scopul acestui demers științific este crearea unui concept clar al răspunderii penale pentru faptele infracționale de încălcare a regulilor de protecție a muncii în sensul art.183 CP RM care poate fi obținut doar prin analiza minuțioasă a legislației penale și extrapenale în domeniu, a doctrinei contemporane în materia vizată, precum și prin examinarea critică a unor spețe din practica judiciară.

Pentru a obține rezultatele preconizate am purces la analiza de specialitate din anii 2015-2017 ce aparțin autorilor N.I. Hiltunov, E.I. Gherfanova, Iu.A. Nikitin, A.A. Râbalka. Din jurisprudența Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova au fost selectate spețele (perioada 2014 – semestrul I a. 2018), unele fiind chiar descrise în lucrarea de față. Criticii argumentate au fost supuse și unele deficiențe de care suferă legea penală. Prin urmare, au fost formulate propuneri pentru a îmbunătăți cadrul incriminator existent.

Rezultate și discuții

Neîndeplinirea sau îndeplinirea defectuoasă a obligațiilor din partea persoanei responsabile pentru asigurarea regulilor de protecție a muncii constituie pericolul direct și iminent al riscului de apariție a accidentelor de muncă. Prejudiciabilitatea faptelor infracționale de încălcare a regulilor de protecție a muncii se exprimă în crearea pericolului real pentru viața și sănătatea persoanei, precum și provocarea prejudiciului material și a altor urmări grave.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.183 CP RM îl constituie *dreptul constituțional la securitatea muncii*, când salariatului i se asigură un nivel anumit de protecție și securitate a muncii, care ar exclude posibilitatea cauzării prejudiciului vieții sau sănătății pe parcursul activității industriale. În acest sens, N.I. Hiltunov opinează că prin fapta prejudiciabilă de încălcare a regulilor de protecție a muncii este lezat

dreptul constituțional al persoanei la muncă în condițiile care corespund cerințelor de securitate și igienă [1, p.9]. E.I. Gherfanova evidențiază că obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl constituie *relațiile sociale care asigură condiții inofensive de muncă (securitate, igienă etc.) care corespund cerințelor normative de stat referitoare la asigurarea vieții și sănătății angajaților în procesul activității de muncă* [2, p.152]. Totodată, cu o mai mare precizie juridică operează Iu.A. Nikitin, în opinia căruia *obiectul juridic special al infracțiunii în cauză îl constituie securitatea în domeniul muncii a cetățenilor cărora le este oferit lucru în conformitate cu legislația muncii sau cu legislația civilă, în cazurile în care aceste persoane sunt supuse asigurării obligatorii în caz de un accident de muncă sau de boală profesională* [3, p.101].

Obiectul juridic secundar al acestei infracțiuni îl constituie viața și sănătatea victimei.

În calitate de **victimă** a infracțiunilor prevăzute la art.183 CP RM pot fi recunoscute persoanele care posedă anumite semne ce sunt determinate de raporturile juridice de muncă. Pentru astfel de soluție juridică optează și A.A. Râbalka [4, p.86-87].

Pentru a oferi un răspuns clar și exhaustiv la întrebarea ce înseamnă un raport de muncă și care e momentul începerii acestuia, urmează să ne adresăm legislației extrapenale, în special Codului muncii al Republicii Moldova, nr.154 din 28.03.2003. Astfel, în cadrul prevederilor de la art.1 al Codului muncii legiuitorul dă definiția noțiunii de *salariat*: persoană fizică (bărbat sau femeie) care prestează o muncă conform unei anumite specialități, calificări sau într-o anumită funcție, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă [5]. Codul Muncii în vigoare conține mai multe garanții juridice a căror relevanță în contextul nostru este una incontestabilă:

– *În primul rând*, în conformitate cu prevederile de la alin.(1) art.7¹ CM RM (Interzicerea muncii nedecarate), *munca nedecarată este interzisă*. În baza Legii RM nr.169 din 11.07.2012 [6], prin muncă nedecarată se înțelege orice muncă prestată de o persoană fizică pentru și sub autoritatea unui angajator fără a fi respectate prevederile Codului Muncii referitoare la încheierea contractului individual de muncă.

– *În al doilea rând*, în conformitate cu prevederile art.50 CM RM (Interzicerea de a cere efectuarea unei munci care nu este stipulată în contractul individual de muncă), *angajatorul nu are dreptul să ceară salariatului efectuarea unei munci care nu este stipulată în contractul individual de muncă*, cu excepția cazurilor prevăzute de Codul Muncii.

Totodată, analizând prevederile de la alin.(1) art.58 CM RM (Forma și începutul acțiunii contractului individual de muncă), observăm că contractul individual de muncă *se încheie în formă scrisă*, iar potrivit alin.(2) art.58 CM RM contractul individual de muncă își produce efectele din ziua semnării, dacă contractul nu prevede altfel. Momentul-cheie exprimat în alin.(3) art.58 CM RM aduce claritate în determinarea victimei în sensul art.183 CP RM. Astfel, în cazul în care contractul individual de muncă nu a fost perfectat în formă scrisă, acesta este considerat a fi încheiat pe o durată nedeterminată și *își produce efectele din ziua în care salariatul a fost admis la muncă de către angajator sau de către o altă persoană cu funcție de răspundere din unitate, abilitată cu angajarea personalului*. Dacă salariatul dovedește faptul admiterii la muncă, perfectarea contractului individual de muncă în forma scrisă va fi efectuată de angajator ulterior, în mod obligatoriu.

În acest sens, N.I. Hiltunov menționează că trebuie luate în considerare și raporturile de muncă *factice* chiar dacă nu sunt prevăzute expres într-un act juridic [1, p.9]. Autorul citat face referire la existența următoarelor indici:

- 1) caracterul personal al drepturilor și obligațiilor;
- 2) executarea lucrărilor este efectuată cu respectarea regulilor de ordine internă însoțită de asigurarea condițiilor de muncă;
- 3) executarea lucrărilor din contul mijloacelor oferite de către angajator;
- 4) remunerarea muncii executate de către angajator;
- 5) lipsa independenței persoanei angajate care execută sarcinile angajatorului – existența obligației de a executa funcție de muncă determinată din timp.

În cazul în care aceste semne lipsesc, răspunderea penală pentru încălcarea regulilor de protecție a muncii va surveni în baza altor articole din Partea Specială a Codului penal [1, p.9].

Practica judiciară a Republicii Moldova corect apreciază cele comise în baza art.183 CP RM, chiar dacă salariatul îndeplinește indicațiile administratorului întreprinderii, deși raportul juridic înregistrat de muncă lipsește. Pentru confirmarea aceste teze vom aduce un caz din practica judiciară:

Pe data de 21.07.2014, B.N., fără întocmirea corespunzătoare a raporturilor de muncă, fără instruire în domeniul protecției muncii a admis la efectuarea lucrărilor în încăperile și cu utilajul ÎM „XXX” câteva persoane, inclusiv pe L.N. și S.F., cărora le-a acordat dreptul de a efectua lucrările cu instalația electrică – încărcător de cereale ЗПС-100. Încălcând cerințele pct.5.5.1. din Regulile privind tehnica securității, igiena de producție la întreprinderile de păstrare și prefacere a cerealelor, a admis pe data de 21.07.2014 aflarea în încăperile productive a unor persoane străine, fără ca acestea să fie însoțite de către salariații responsabili.

Pe data de 21.07.2014 a încălcat cerințele pct.1.7.2 din Regulile de exploatare a instalațiilor electrice de către consumatori (REIC) și ale pct.1.1.5. din Regulile privind tehnica securității de exploatare a instalațiilor electrice de către consumatori (RTSEIEC), prin admiterea persoanelor indicate supra la efectuarea lucrărilor cu instalația electrică, fără a le asigura cu mijloace de protecție și fără un instructaj prealabil.

Încălcările sus-menționate ale regulilor privind tehnica securității, admise de către B.N., au condiționat accidentul care a avut loc pe data de 21.07.2014, aproximativ la ora 12.00 în încăperea de depozitare a ÎM „XXX”. Adică, în timpul lucrărilor de descărcare și transferare ulterioară a cerealelor cu încărcătorul de cereale XXX-100 ce aparținea ÎM „XXX”, care a provocat decesul din imprudență al lui L.N., a.n.1971, cauza fiind electrocutarea lui prin părțile cu conductibilitate electrică ale încărcătorului de cereale XXX-100 [7].

Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art.183 CP RM include trei semne obligatorii, după cum urmează:

1) *Fapta prejudiciabilă (acțiunea, inacțiunea)* care constă în încălcarea regulilor de protecție a muncii în una dintre următoarele forme:

- a) încălcarea tehnicii securității;
- b) încălcarea igienei industriale;
- c) încălcarea altor reguli de protecție a muncii;

2) *Urmarea prejudiciabilă* în una dintre următoarele forme:

- a) provocarea accidentelor cu oamenii sau
- b) provocarea altor urmări grave;

3) *Legătura de cauzalitate* dintre fapta prejudiciabilă și urmările survenite.

Ținând cont de caracterul de blanchetă al acestei norme juridico-penale, în fiecare caz de încălcare a regulilor de protecție a muncii în sensul alin.(1) art.183 CP RM, urmează să ne adresăm legislației extrapenale, cu indicarea concretă a punctului din actul normativ din domeniul protecției muncii. Astfel, într-un caz s-au constatat următoarele: T.S., la data de 17 februarie 2016, aproximativ la ora 10.30, aflându-se în exercițiul atribuțiilor sale de serviciu, organiza lucrări de reparație a acoperișului unui depozit situat pe str.XXX, mun. Chișinău. Însă, acesta nu a respectat: 1) cerințele pct.11 și pct.12 din Fișa de post în domeniul securității și sănătății muncii a conducătorului direct la locul de muncă, potrivit cărora era obligat să urmărească permanent respectarea cerințelor de protecție a muncii de către personalul din subordine și să ia măsuri conform actelor normative în vigoare în caz de abateri, inclusiv să oprească procesul de muncă în cazul apariției unui pericol iminent pentru siguranță și sănătatea lucrătorilor; 2) prevederile alin.(1) art.10 al Legii securității și sănătății în muncă, nr.186 din 10 iulie 2008, care dispun că „în cadrul responsabilităților sale, angajatorul este obligat să ia măsurile necesare pentru protecția securității și sănătății lucrătorilor, inclusiv pentru prevenirea riscurilor profesionale, asigurarea informării și instruirii, precum și pentru asigurarea organizării și a mijloacelor necesare” și ale lit.n) din art.13 al aceleiași legi, care prevede că angajatorul are și alte obligații: să țină evidența zonelor cu risc profesional grav și specific, menționate la art.10 alin.(4) lit.e), neînterzicând și nelimitând accesul terțelor în locul de pericol sporit. Astfel, încălcând toate aceste prevederi, a permis paznicului P.E. să urce pe acoperișul depozitului în curs de reparație. Ca rezultat, ultimul, pierzând echilibrul și nefiind echipat, a căzut de la înălțimea de aproximativ 6 metri, fiindu-i cauzate, conform Raportului de expertiză medico-legală nr.XXX din XX aprilie XXXX, leziuni corporale ce au fost produse prin acțiunea traumatică a unui corp contondent dur sau la lovirea de un asemenea corp, în rezultatul cărora P.E. a decedat [8].

Această normă juridico-penală se aplică în caz de încălcare a regulilor generale de protecție a muncii [9-21]. Totodată, în cazul în care este încălcată vreo cerință (regulă, prevedere etc.) care se referă la specificul anumitor activități profesionale, atunci se va aplica norma juridico-penală specială, cum ar fi în cazul infracțiunilor prevăzute la art.298 CP RM (Încălcarea regulilor de exploatare a obiectivelor energetice); art.300 CP RM

(Încălcarea regulilor la efectuarea exploatărilor miniere sau a lucrărilor de construcție miniere); art.301 CP RM (Încălcarea regulilor de securitate în întreprinderile sau secțiile supuse pericolului exploziei).

Mai mult, în cadrul laturii obiective urmează a fi examinate și clarificate în instanță chestiunile ce țin de cauzele care au condus la survenirea prejudiciului grav sănătății sau a decesului în urma încălcării regulilor de protecție a muncii, precum și legătura causală dintre încălcările vizate și urmările prejudiciabile survenite.

După cum reiese din alin.(1) art.183 CP RM, încălcarea regulilor de protecție a muncii cuprinde:

- a) încălcarea tehnicii securității;
- b) încălcarea igienei industriale;
- c) încălcarea altor reguli de protecție a muncii.

Tehnica securității cuprinde un ansamblu de norme de drept care conțin cerințele obligatorii ce reglementează condiții și ordinea de exploatare a diferitor tipuri de dispozitive tehnice (mecanisme, mașine, echipament etc.), precum și efectuarea unor lucrări care asigură condiții inofensive de muncă.

Igiena industrială cuprinde un ansamblu de norme de drept care conțin un sistem de măsuri organizaționale, sanitare, igienice, precum și ordinea de utilizare a anumitor metode și mijloace tehnice care previn sau reduc impactul unor factori industriali (a substanțelor toxice, gazelor, prafului, vibrației, zgomotului, ionizării, temperaturilor ridicate sau reduse etc.).

Alte reguli de protecție a muncii cuprind un set de norme care vizează condiții speciale de muncă pentru femei, tineri, persoane cu necesități speciale etc.

Pentru a efectua o analiză detaliată a **laturii obiective** urmează a fi clarificată noțiunea de protecție a muncii. În opinia autorului E.I. Gherfanova [2, p.152-153], **protecția muncii** este un sistem de salvare a vieții și sănătății angajaților care cuprinde măsuri de ordin juridic, social, economic, organizatoric, tehnic, sanitar, igienic, curativ-profilactic, de reabilitare și altele. De specificat că legea penală a Republicii Moldova nu conține vreo normă care ar defini protecția muncii. Totodată, în activitatea practică mulți juriști egalează noțiunea de protecție a muncii cu tehnica securității sau cu regulile sanitaro-igienice. Însă, după cum reiese din conținutul laturii obiective a acestei infracțiuni, în afară de tehnica securității și regulile sanitaro-igienice, protecția muncii cuprinde un set de alte reguli și, prin urmare, este interpretată mai larg.

Componenta infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.183 CP RM este **materială** și este consumată din momentul survenirii urmărilor prejudiciabile prevăzute expres în lege – **accidente cu oameni sau alte urmări grave**.

Observăm că sintagma „**accidente cu oameni**” este una vagă și nu specifică **gravitatea** prejudiciului cauzat (ușoară, medie, gravă); mai mult, nu este clară nici **calitatea** prejudiciului – material, fizic, moral – cauzat persoanei.

Un alt dezavantaj pe care îl sesizăm din analiza normei juridico-penale cercetate este faptul că legiuitorul folosește termenul „**oameni**”. Acest termen legislativ provoacă următoarele întrebări logice:

– **În primul rând**, de ce legiuitorul folosește termenul **la plural**? Atunci cum procedăm dacă are loc un accident cu implicarea unei singure victime – a unui singur om?;

– **În al doilea rând**, din conținutul legii penale nu reiese că victima este o persoană care îndeplinește anumite lucrări, caracteristice unor relații specifice – de muncă, indiferent de faptul dacă sunt reglementate juridic sau sunt îndeplinite doar **de facto**. Mai mult, considerăm că operarea cu termenul „**om**”, „**oamenii**” în legea penală este inoportună din punctul de vedere al spiritului legii. Totuși, legiuitorul asigură protecția juridico-penală a victimei, iar termenul relevant ar fi „**persoana**” sau chiar „**victima**” fără evidențierea categoriei de „**om/oameni**”;

– **În al treilea rând**, dacă vom compara conținutul prevederilor de la alin.(1) și alin.(2) cu privire la **calitatea** urmărilor prejudiciabile, având în vedere că în alin.(2) se cere provocarea decesului unei persoane săvârșită din imprudență, operând cu regulile de logică formală, vom putea deduce că în alin.(1) art.183 CP RM este prevăzută orice formă de urmare prejudiciabilă a sănătății (ușoară, medie, gravă). Un argument pentru o astfel de concluzie îl găsim și în prevederile de la alin.(1) art.55 din Codul contravențional al Republicii Moldova, care prevede răspunderea contravențională pentru încălcarea legislației muncii, a legislației cu privire la sănătatea în muncă. Fapta infracțională prevăzută la alin.(1) art.55 din Cod contravențional este consumată din momentul încălcării propriu-zise (**componenta formală**), iar cauzarea unor prejudicii sănătății depășește limitele contravenției și cele comise urmează a fi calificate în baza art.183 CP RM.

Într-un alt registru, observăm că legiuitorul utilizează în textul dispoziției de la alin.(1) art.183 CP RM sintagma „**alte urmări grave**”. Acest pas legislativ la fel provoacă anumite concluzii în defavoarea păstrării acestei sintagme în textul legii:

1) Este o sintagmă care poate să conducă la interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale și, prin urmare, trebuie înlăturată din legea penală;

2) Chiar dacă această sintagmă există, de ce ea nu este plasată în alin.(2) art.183 CP RM, alături de urmarea prejudiciabilă sub formă de deces al unei persoane?

În afară de faptul că această expresie legislativă ar trebui să fie recunoscută ca una neconstituțională prin conținut, sesizăm o greșeală de logică formală în textul actual: se primește că decesul unei singure persoane (victime) se încadrează în alin.(2) art.183 CP RM, iar decesul a două sau mai multor persoane ca urmare a încălcărilor regulilor de protecție a muncii se poate califica în baza alin.(1) art.183 CP RM ca „*alte urmări grave*”. O situație absurdă, în opinia noastră, care ipotetic poate avea loc în practica judiciară, nu poate fi admisă, iar unica soluție este înlăturarea sintagmei „*alte urmări grave*” din textul legii.

Într-o altă ordine de idei, argumentăm necesitatea modificării sintagmei în așa fel încât să reiasă că accidentul, în sensul alin.(1) art.183 CP RM, poate avea loc și cu un singur angajat, context în care propunem sintagma „*care a provocat accidente cu unul sau mai mulți salariați*”. Mai mult, subliniem necesitatea introducerii în Partea Generală a Codului penal a unei norme care ar conține definiția noțiunii „*accident cu salariat*”.

În legătura cu cercetarea **legăturii de cauzalitate** dintre încălcările vizate și survenirea urmărilor prejudiciabile, instanța trebuie să stabilească rolul și gradul de implicare a victimei în săvârșirea faptei infracționale de încălcare a regulilor de muncă. Dacă se va stabili că accidentul de muncă a avut loc în urma neglijenței din partea victimei, atunci instanța de judecată urmează să soluționeze posibilitatea emiterii unei sentințe de achitare față de inculpat, iar în cazul în care se va demonstra totuși vinovăția lui, se va ține cont și de neglijența admisă din partea victimei. Cu alte cuvinte, nu va fi suficientă doar indicația faptului că persoana cu funcție de răspundere sau organizația unde s-a produs accidentul de muncă au fost obligate să respecte și să asigure regulile de protecție a muncii, sau numai constatarea unei eventuale încălcări.

Urmările prejudiciabile care au survenit în urma încălcării grosolane a regulilor de protecție a muncii din partea victimei (spre exemplu, efectuarea lucrărilor în stare de ebrietate, fără folosirea mijloacelor necesare de protecție a muncii) exclud răspunderea penală a persoanei responsabile pentru protecția muncii, dacă această încălcare nu se află în legătura de cauzalitate cu executarea necorespunzătoare a obligațiilor de asigurare a măsurilor de protecție a muncii (lipsa de instructaj, lipsa dotării cu mijloacele necesare etc.) [3, p.105].

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.183 CP RM este caracterizată prin vinovăție sub formă de *imprudență* (sineîncredere exagerată sau neglijență). Totodată, legislația unor state străine prevede răspunderea penală pentru încălcarea regulilor de protecție a muncii și forma intenționată a vinovăției.

În practica judiciară prevalează cazuri de încălcare a regulilor de protecție a muncii, unde față de urmările prejudiciabile survenite făptuitorul manifestă neglijență. Astfel, *la 08 decembrie 2015, în urma neglijenței și lipsei de supraveghere manifestate de către F.V., salariatul companiei SC „XXX” SRL, dulgherul C.M., care, în ziua producerii accidentului, nefiind echipat cu cască de protecție și centură de siguranță, a părăsit locul de muncă stabilit pentru ziua de 08 decembrie 2015, și anume – etajul 7, cota+16.800, a confecționat și a instalat un suport improvizat din două scânduri în tăietură 100 mm x 50 mm, cu lungimea de 3800 mm fiecare, pe care au fost puse două panouri de cofraj cu dimensiunile de 1500 mm x 500 mm, ultimele nefiind fixate în cuie, care au fost rezemate pe doi stâlpi telescopici, pentru a efectua lucrări de zidărie a peretelui frontal al ascensorului la nivelul planșeului etajului 7. În urma pierderii echilibrului, C.M. a căzut în puțul ascensorului, în rezultatul căderii fiindu-i produse traume incompatibile cu viața* [22].

De specificat că însăși încălcarea regulilor de protecție a muncii poate fi săvârșită atât cu intenție, cât și din imprudență. O formă clasică de încălcare a regulilor de protecție a muncii săvârșită cu intenție constă în fraudarea semnăturii salariatului aplicate în documentele oficiale care atestă informarea acestuia privind respectarea tehnicii securității și a altor reguli de protecție a muncii.

Astfel, într-un caz, *potrivit sentinței, s-a constatat că L.A., pe parcursul anului 2011, aflându-se în or.Basarabeasca și activând în calitate de maistru în Secția de întreținere a căii Basarabeasca, filiala ÎS „Calea Ferată din Moldova”, acționând împreună și prin înțelegere prealabilă cu șeful de sector (brigadierul) districtului nr.8 al aceleiași secții P.A. și cu alte persoane neidentificate de organul de urmărire penală, au falsificat din numele montorului de cale ferată C.V. semnăturile în „Fișa personală de instruire în domeniul securității și protecției în muncă” și în „Registrul de instruire continuă în domeniul securității în muncă”, care sunt documente oficiale ce acordă drepturi și eliberează de obligații.*

Conform Raportului de expertiză grafoscopică nr.04 din 11.01.2012, s-a constatat că semnăturile în rubrica la capitolul II „Instruirea la locul de muncă” și semnăturile în rubrica nr.5 „Semnătura muncitorului instruit”, coloana (5), la capitolul III „Instruirea periodică” din Fișa personală de instruire în domeniul securității și protecției în muncă a lui C.V. din 26.11.2009, 31.05.2010, 14.06.2010, 30.06.2010, 07.10.2010, 02.11.2010 și 21.01.2011 și semnăturile din numele lui în Registrul de instruire continuă din 28.11., 23.04., 07.05., 10.05. sunt executate de către L.A.

În timpul descărcării manuale a traverselor din beton armat, C.V., montorul de cale ferată din Secția de întreținere a căii Basarabeasca, filiala ÎS „CFM”, a căzut de pe platforma deschisă cu patru axe, de la o înălțime de aproximativ 1,68 m., lovindu-se cu capul de o traversă din beton descărcată anterior. După care a fost transportat la Spitalul raional Vulcănești, unde la 25.06.2011 a decedat. Conform Raportului de expertiză medico-legală nr.XXX din XX februarie XXXX, s-a constatat că cauza decesului a fost vătămarea corporală gravă, periculoasă pentru viață, provocată de trauma craniocerebrală, complicată cu bronhopneumonie purulentă, confirmată prin rezultatele examinărilor macro- și microscopice. Caracterul, volumul și localizarea leziunilor corporale depistate denotă faptul producerii lor în rezultatul căderii lui C.V. de pe un plan superior (posibil de pe platforma de la înălțimea de 1,68 m) cu lovirea capului în regiunea parieto-fronto-temporală dreaptă de un corp contondent dur, inclusiv traversa de beton. Formarea acestor leziuni în urma unei căderi simple de pe suport propriu se exclude [23].

În opinia noastră, fapta intenționată care a constat în fraudarea semnăturii salariatului în documentele oficiale a constituit o componentă de infracțiune de sine stătătoare prevăzută la alin.(1) art.361 CP RM sub formă de confecționare și folosire a documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, și urma a fi calificată prin concurs cu infracțiunea prevăzută la alin.(2) art.183 CP RM.

Subiectul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și la alin.(2) art.183 CP RM. Răspunderea penală o poartă persoanele cărora, în virtutea funcțiilor lor de serviciu sau în baza unei indicații, le este impusă obligația de a respecta regulile și normele de protecție a muncii la un eșantion de lucru, precum și administratorii întreprinderilor și ai organizațiilor, interimarii acestora, inginerii principali, specialiștii principali ai întreprinderilor, în cazul în care ei nu au luat măsuri întru înlăturarea unor încălcări ale regulilor de protecție a muncii, despre existența cărora se cunoștea cu certitudine, sau au dat indicații care contravin acestor reguli, sau care și-au asumat administrarea directă a unor tipuri de servicii și nu au asigurat respectarea acestor reguli.

Astfel, cercul subiecților care pot fi urmăriți penal pentru infracțiunea prevăzută la art.183 CP RM va include următoarele categorii: 1) administratorul întreprinderii, organizației sau al instituției; 2) persoanele cu funcție de răspundere cărora le este impusă, în virtutea situației de serviciu sau în baza unei indicații speciale, obligația de a respecta regulile și normele de protecție a muncii în cadrul unui eșantion de lucru; 3) alte persoane cu funcție de răspundere în cazul în care ele nu au luat măsuri pentru înlăturarea unor încălcări ale regulilor de protecție a muncii, despre care se cunoștea cu certitudine, sau au emis indicații contrare acestor reguli, sau care și-au asumat administrarea directă a unor tipuri de servicii și nu au asigurat respectarea acestor reguli.

În practica judiciară sunt întâlnite cazuri când mai multe persoane cu funcție de răspundere sunt implicate în săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.183 CP RM. În special, cele care se află în relație superior-subaltern, iar neatenția administratorului este însoțită de lipsa de prudență din partea salariatului împuternicit să respecte regulile de protecție a muncii. Astfel, într-un caz din practică judiciară s-au constatat următoarele:

De către organul de urmărire penală, G.N. a fost învinuită de faptul că, la 18 noiembrie 2004, activând în calitate de șef al Secției de îmbuteliere a vinului a ÎS Combinatul Vitivinicol „XXX”, numită prin ordinul nr.12-9 din 18.06.2004, fiind persoană cu funcție de răspundere, deci responsabilă pentru respectarea cerințelor tehnicii securității, protecției muncii și securității circulației rutiere în Secția respectivă, a primit prin telefon indicații verbale de la directorul întreprinderii, C.E., de a elibera unei persoane terțe, și anume lui – L.C., un autoîncărcător. După care, G.N. a indicat și a admis pregătirea vehiculului nominalizat de către cet. P.V., care era angajat în calitate de muncitor al Combinatului, fiind în afara orelor de muncă. Concomitent, G.N. a admis încălcarea art.10 alin.(2) lit.e) din Codul Muncii, conform căruia era obligată „să asigure salariaților condiții de muncă corespunzătoare cerințelor de securitate și sănătate în muncă” și a Legii nr.625 din 02.07.1991 cu privire la protecția muncii, conform căreia se interzice admiterea la lucru a persoanelor care nu au pregătirea profesională necesară și care nu au trecut instruirea și verificarea cunoștințelor în domeniul protecției muncii în modul stabilit.

Drept consecință, P.V., aflându-se pe teritoriul Combinatului Vitivinicol „XXX” din str.XXX, mun. Chișinău, unde era angajat în calitate de muncitor, fiind în afara orelor de muncă, aproximativ la ora 11.30, la indicația șefei Secției de îmbuteliere G.N., a verificat starea tehnică a autoîncărcătorului de model „XXX”, constatând că motorul acestuia nu se pune în funcțiune din cauza că acumulatorul electric era în stare pasivă. Tot atunci, P.V. a apelat la ajutorul șoferului M.S., care efectua serviciul pe camionul „XXX” și care s-a deplasat cu acesta la o distanță de aproximativ 3 metri de locul staționării autoîncărcătorului. După care P.V., nefiind instruit în privința conducerii autoîncărcătoarelor și neposedând permis de conducere a acestora, fără a întreprinde măsurile necesare ca autoîncărcătorul să nu se miște din loc (nu a pus frâna de mână), care rămăsese cu motorul în funcțiune, împreună cu M.S. au luat acumulatorul electric de pe autoîncărcător și l-au deplasat pentru instalare pe platforma camionului „XXX”. Prin aceasta au încălcat prevederile pct.1.1 și 7.2 ale Instrucțiunii de protecție a muncii pentru șoferii autoîncărcătorului din cadrul Institutului Național al Viei și Vinului, nr.23 din 28.01.2002. Totodată, P.V. nu a manifestat prudență sporită, ci nelijență, prin ce a încălcat prevederile pct.71 din Regulamentul Circulației Rutiere, conform căruia „conducătorul poate părăsi vehiculul doar după ce a luat măsurile necesare pentru a exclude pornirea de la sine a vehiculului sau utilizarea lui în lipsa conducătorului”. Astfel, în momentul când se instala acumulatorul electric pe platforma camionului, autoîncărcătorul s-a deplasat spre autocamion și l-a strivit pe M.S. Drept rezultat, victimei i-au fost cauzate, conform Raportului de expertiză medico-legală nr.XXX din XX ianuarie XXXX, leziuni corporale grave, în urma cărora aceasta a decedat [24].

În opinia noastră, specialiștii în domeniul protecției muncii fac parte din grupa a doua, deși, cum arată practica judiciară în domeniu, într-un accident de muncă soldat cu urmări grave (prejudiciu grav adus sănătății sau decesul persoanei) sunt implicate, de obicei, toate trei categorii de persoane.

Cu privire la stabilirea subiectului infracțiunii sesizăm o abordare legislativă superficială a normei juridico-penale în cauză. Astfel, în practica aplicării acestei norme față de subiectul special al infracțiunii se admit diferite interpretări. Totodată, în opinia noastră, există trei variante de stabilire a subiectului acestei componente de infracțiuni:

1) răspunderea penală pentru încălcarea cerințelor de protecție a muncii o poartă personal și nemijlocit administratorul (gestionarul) organizației, întreprinderii în cazul în care el nu a transmis aceste împuterniciri unei alte persoane în ordinea stabilită de lege;

2) răspunderea penală pentru încălcarea cerințelor de protecție a muncii o poartă salariatul special împuternicit de către administratorul întreprinderii (organizației);

3) răspunderea penală pentru încălcarea regulilor de protecție a muncii o poartă persoana care administrează în mod direct astfel de lucrări.

Considerăm că o astfel de abordare ar ușura procesul de calificare a celor săvârșite.

În conformitate cu legislația muncii, oricare salariat este obligat să respecte cerințele privind protecția muncii, însă acest postulat nu înseamnă că fiecare salariat este obligat să-i asigure unei alte persoane dreptul constituțional la muncă în condițiile care corespund cerințelor securității și igienei. Astfel, nu poate fi recunoscut în calitate de subiect al infracțiunii în cauză un salariat de rând care nu este împuternicit de către angajator cu competența de a organiza și a respecta regulile de protecție a muncii [3, p.105; 4, p.10-13]. Pe cale de consecință, propunem ca prohibițiunea legislativă din alin.(1) art.183 CP RM să fie modificată în așa fel încât să fie expres prevăzut că la răspundere penală poate fi trasă doar persoana obligată să organizeze sau să asigure respectarea cerințelor de protecție a muncii, iar dispoziția de la alin.(1) art.183 CP RM să fie expusă în următoarea redacție: „*Încălcarea de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală a tehnicii securității, a igienei industriale sau a altor reguli de protecție a muncii, obligată să asigure respectarea acestor reguli, dacă această încălcare a provocat accidente cu unul sau mai mulți salariați sau alte urmări grave...*”

Operarea acestei modificări ar contribui la determinarea certă și precisă a cercului de subiecți speciali prevăzuți la alin.(1) art.183 CP RM. În literatură de specialitate se precizează următoarele: „*Specificul subiectului încălcării regulilor de protecție a muncii constă în obligația asumată pentru protecția muncii și tehnica securității. Îndeplinirea acestor funcții fără vreun ordin special nu poate fi apreciată ca existența unei astfel de obligații în domeniul protecției muncii*” [4, p.86-87].

Dacă persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală instituite și înregistrate legal se ocupă cu o anumită activitate de întreprinzător ilegală și comite încălcări ale regulilor de protecție a muncii, atunci cele săvârșite sunt calificate prin concurs cu art.183 CP RM. În cazul în care

accidentul de muncă (cauzarea din imprudență a prejudiciului grav adus sănătății sau a decesului) are loc în urma efectuării activității de întreprinzător fără înregistrarea corespunzătoare sau fără licențierea obligatorie a activității de întreprinzător, cele comise urmează a fi calificate prin concurs de infracțiuni prevăzute la art.241 CP RM și la art.149 CP RM sau la art.157 CP RM.

Concluzii

- **Obiectul juridic special** al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.183 CP RM îl constituie dreptul constituțional la securitatea muncii, când salariatului i se asigură un nivel anumit de protecție și securitate a muncii, care ar exclude posibilitatea cauzării prejudiciului vieții sau sănătății pe parcursul activității industriale.
- În calitate de **victimă** a infracțiunilor prevăzute la art. 183 CP RM pot fi recunoscute persoanele care posedă anumite semne ce sunt determinate de raporturile juridice de muncă; trebuie luate în considerare și raporturile de muncă *factice*, chiar dacă nu sunt prevăzute expres într-un act juridic.
- În cazul în care este încălcată vreo cerință (regulă, prevedere etc.) care se referă la specificul anumitor activități profesionale, atunci se va aplica norma juridico-penală specială.
- **Tehnica securității** cuprinde un ansamblu de norme de drept care conțin cerințele obligatorii ce reglementează condiții și ordinea de exploatare a diferitor tipuri de dispozitive tehnice (mecanisme, mașine, echipament etc.), precum și efectuarea unor lucrări care asigură condiții inofensive de muncă.
- **Igiena industrială** cuprinde un ansamblu de norme de drept care conțin un sistem de măsuri organizaționale, sanitare, igienice, precum și ordinea de utilizare a anumitor metode și mijloace tehnice care previn sau reduc impactul unor factori industriali (a substanțelor toxice, gazelor, prafului, vibrației, zgomotului, ionizării, temperaturilor ridicate sau reduse etc.).
- **Alte reguli de protecție a muncii** cuprind un set de norme care vizează condiții speciale de muncă pentru femei, tineri, persoane cu necesități speciale etc.
- Sintagma „**accidente cu oameni**” este una vagă și nu specifică *gravitatea* prejudiciului cauzat (ușoară, medie, gravă); mai mult, nu este clară nici *calitatea* prejudiciului – material, fizic, moral – cauzat persoanei. În opinia noastră, în textul legii termenul relevant ar fi „*persoana*” sau chiar „*victima*”, fără evidențierea categoriei de „*om/oameni*”.
- Utilizarea sintagmei „**alte urmări grave**” în textul dispoziției de la alin.(1) art.183 CP RM ar trebui să fie recunoscută ca neconstituțională prin conținut (contribuie la interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale). Mai mult, păstrarea unei astfel de expresii denotă o greșeală de logică formală în textul actual: se primește că decesul unei singure persoane (victime) se încadrează în alin.(2) art.183 CP RM, iar decesul a două sau mai multor persoane, ca urmare a încălcărilor regulilor de protecție a muncii, se poate califica în baza alin.(1) art.183 CP RM ca „**alte urmări grave**”. O situație absurdă, în opinia noastră, care ipotetic poate avea loc în practica judiciară, nu poate fi admisă, iar unica soluție este înlăturarea sintagmei „**alte urmări grave**” din textul legii.
- În legătură cu cercetarea **legăturii de cauzalitate** dintre încălcările vizate și survenirea urmărilor prejudiciabile, instanța trebuie să stabilească rolul și gradul de implicare a victimei în săvârșirea faptei infracționale de încălcare a regulilor de muncă. Dacă se va stabili că accidentul de muncă a avut loc în urma neglijenței din partea victimei, atunci instanța de judecată urmează să soluționeze posibilitatea emiterii unei sentințe de achitare față de inculpat, iar în cazul în care se va demonstra totuși vinovăția lui, se va ține cont și de neglijența admisă din partea victimei.
- **Latura subiectivă** a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.183 CP RM este caracterizată prin vinovăție sub formă de imprudență (sineîncredere exagerată sau neglijență). Însăși fapta de încălcare a regulilor de protecție a muncii poate fi săvârșită atât cu intenție, cât și din imprudență.
- Formă clasică de încălcare a regulilor de protecție a muncii săvârșită cu intenție constă în fraudarea semnăturii salariatului aplicate în documentele oficiale care atestă informarea acestuia privind respectarea tehnicii securității și a altor reguli de protecție a muncii. Fapta intenționată care a constat în fraudarea semnăturii salariatului în documentele oficiale a constituit o componentă de infracțiune de sine stătătoare prevăzută la alin.(1) art.361 CP RM și urma a fi calificată prin concurs cu infracțiunea prevăzută la alin.(2) art.183 CP RM.
- Răspunderea penală o poartă persoanele cărora, în virtutea funcțiilor lor de serviciu sau în baza unei indicații, le este impusă obligația de a respecta regulile și normele de protecție a muncii la un eșantion de

lucru, precum și administratorii întreprinderilor și ai organizațiilor, interimarii acestora, inginerii principali, specialiștii principali ai întreprinderilor, în cazul în care ei nu au luat măsuri întru înlăturarea unor încălcări ale regulilor de protecție a muncii, despre existența cărora se cunoștea cu certitudine, sau au dat indicații ce contravin acestor reguli, sau care și-au asumat administrarea directă a unor tipuri de servicii și nu au asigurat respectarea acestor reguli.

- Propunem ca prohibițiunea legislativă din alin.(1) art.183 CP RM să fie modificată în așa fel încât să fie expres prevăzut că la răspundere penală poate fi trasă doar persoana obligată să organizeze sau să asigure respectarea cerințelor de protecție a muncii, iar dispoziția de la alin.(1) art.183 CP RM să dispună următoarele: „*Încălcarea de către o persoană cu funcție de răspundere ori de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală a tehnicii securității, a igienei industriale sau a altor reguli de protecție a muncii, obligată să asigure respectarea acestor reguli, dacă această încălcare a provocat accidente cu unul sau mai mulți salariați sau alte urmări grave...*” Operarea acestei modificări ar contribui la determinarea certă și precisă a cercului de subiecți speciali prevăzuți la alin.(1) art.183 CP RM.

Referințe:

1. ХИЛТУНОВ, Н.И. *Уголовная ответственность за нарушение требований охраны труда*. Специальность 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015, с.9.
2. ГЕРФАНОВА, Е.И. Уголовно-правовой анализ состава нарушения требований охраны труда. В: *Вестник экономики, права и социологии*, 2016, №2, с.152-155.
3. НИКИТИН, Ю.А. Уголовная ответственность за нарушение правил охраны труда. В: *Вестник Академии МВД Республики Беларусь*, 2017, №1(33), с.101-106. ISSN 2079-9837
4. РЫБАЛКА, А.А. *Уголовно-правовая охрана трудовых прав личности: международные стандарты и проблемы их реализации в российском законодательстве* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Краснодар, 2016, с.86-87.
5. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.159-162.
6. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.160-164.
7. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-1952/2016. Decizia Colegiului penal din 23 noiembrie 2016.
8. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-1392/2018. Decizia Colegiului penal din 11 iulie 2018.
9. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-786/2013. Decizia Colegiului penal din 11 martie 2014.
10. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-1348/2014. Decizia Colegiului penal din 28 octombrie 2014.
11. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-590/2014. Decizia Colegiului penal din 19 martie 2014.
12. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-803/2014. Decizia Colegiului penal din 01 iulie 2014.
13. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-1709/2014. Decizia Colegiului penal din 17 decembrie 2014.
14. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-376/2015. Decizia Colegiului penal din 07 aprilie 2015.
15. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-1470/2015. Decizia Colegiului penal din 25 noiembrie 2015.
16. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-1509/2015. Decizia Colegiului penal din 09 decembrie 2015.
17. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-971/2016. Decizia Colegiului penal din 13 septembrie 2016.
18. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-1323/2016. Decizia Colegiului penal din 20 septembrie 2016;
19. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-1705/2016. Decizia Colegiului penal din 08 noiembrie 2016;
20. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-1675/2017. Decizia Colegiului penal din 22 noiembrie 2017;
21. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-573/2018. Decizia Colegiului penal din 25 aprilie 2018.
22. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-434/2018. Decizia Colegiului penal din 28 februarie 2018.
23. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-332/2017. Decizia Colegiului penal din 25 ianuarie 2017.
24. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosarul nr.1ra-601/2016. Decizia Colegiului penal din 24 mai 2016.

Date despre autor:

Eugeniu GOGU, magistrul în drept, consultant al Procurorului, Procuratura Anticorupție din Republica Moldova.

E-mail: eugeniu.gogu@mail.ru

Prezentat la 05.09.2018